

Opdracht "Vierde Doel"

22 maart 2021

Achtergrond

Op basis van een maatschappelijke impactanalyse is in DOC en ACC geconcludeerd dat in de volgende fases van de crisis (als de urgente zorgcrisis achter de rug is) behoefte is aan het expliciet formuleren en hanteren van een maatschappelijk en economisch doel in de crisisaanpak. Op deze manier wordt ook duidelijk dat we in een volgende fase zijn beland.

We hebben gekeken naar indicatoren die iets over de voortgang van een dergelijk doel kunnen zeggen. Vervolgopdracht is om die zo goed mogelijk te operationaliseren, de meest relevante indicatoren te selecteren, en dit nieuwe doel te betrekken in de verdere besluitvorming.

Door dit nieuwe doel te hanteren kunnen we een integrale besluitvorming verder ondersteunen met een breder zicht op (en gewicht voor) de niet-medische gevolgen van de crisis. Dit was al langer het geval met bijvoorbeeld de routekaart, het brede referentiekader en het maatschappelijk beeld van de planbureaus. Een bredere doelstelling sluit daar goed op aan en geeft in de komende fase van de crisis meer mogelijkheden om maatregelen op hun maatschappelijke impact mee te wegen.

Aansluiting maatschappelijke impactanalyse

Op deze manier sluit deze opdracht aan bij de lessen die uit de maatschappelijke impactanalyse van DGSC-19 zijn gekomen. Kort gezegd concludeert deze dat integrale besluitvorming cruciaal is om negatieve neveneffecten zoveel mogelijk te voorkomen. Drie van de getrokken lessen zijn:

1. Neem de effecten van de coronapandemie in breedste zin in ogenschouw en weeg de directe medische effecten enerzijds en de effecten voor economie en samenleving anderzijds zorgvuldig af;
2. Vermijd zoveel mogelijk structurele schade op de langere termijn die niet te compenseren is met flankerend beleid;
3. Houd bij de crisisaanpak zoveel mogelijk rekening met het proportionaliteitsprincipe en voorkom dat de rekening onevenredig bij bepaalde groepen, regio's of sectoren komt te liggen.

Doelenset

Overkoepelend doel: Het minimaliseren van de schadelijke gevolgen van de coronacrisis in brede zin (gezondheid, economie en maatschappij).

Specifieker, de drie medische doelen om de negatieve gezondheidsgevolgen te beperken:

1. Zicht houden op het virus (strikt genomen is dit een middel, maar in de Kamerbrief geldt het als doel);
2. Druk op de zorg verlagen
3. Beschermen van kwetsbaren

Voorstel is om daar het volgende vierde doel naast te zetten:

4. Economische en maatschappelijke gevolgen evenredig meewegen, in het bijzonder:
 - Aandacht voor structurele maatschappelijke en economische schade
 - Voorkomen dat de lasten onevenredig neerslaan bij bepaalde groepen

Dit laatste doel sluit ook weer aan bij de lessen van de maatschappelijke impactanalyse zoals hierboven beschreven.

Een randvoorwaarde hiervoor is nauwkeurig zicht op de brede gezondheids-, maatschappelijke en economische gevolgen. Om de ontwikkeling van deze doelen bij te houden met cijfers die gelijkwaardig zijn aan de RIVM-indicatoren baseren we ons waar mogelijk op het Dashboard

[Sociale Impact Corona](#) dat binnenkort gelanceerd wordt. Dit dashboard is een gezamenlijk product van de VNG en het Rijk onder opdrachtgeverschap van het ambtelijk doorbraakoverleg. Het brengt op verschillende manieren de impact in beeld op de vlakken Werk & Inkomen, Mentale Weerbaarheid, Onderwijs, Gedrag en Sociale Cohesie.

Verdere operationalisering

De komende periode wordt bekeken welke indicatoren geschikt zijn om het maatschappelijke doel meetbaar of in ieder geval inzichtelijk te maken (zie bijlage). Tijdens de bespreking in het ACC (18-3) was discussie over het al dan niet gebruiken van signaalwaarden, zoals gebeurt bij het meten van de drie medische doelen. Na ambtelijk overleg in de dashboard-werkgroep is de conclusie dat het vaak niet mogelijk, noch wenselijk, is om aan sociaalmaatschappelijke doelen signaalwaarden te verbinden. De hoofdreden daarvoor is dat vaak een goede nulmeting van voor de crisis ontbreekt, ook is het ingewikkeld om de hoogte van de signaalwaarde te bepalen. Idealiter gaan we wel kwantitatieve waarden meten maar deze zullen worden voorzien van een kwalitatieve duiding. Hierbij is vooral van belang om de onderlinge samenhang goed voor het voetlicht te krijgen.

Bovenstaand voorbeeld geeft aan dat het belangrijk is om de kwalitatieve samenhang tussen indicatoren te duiden: als het op een aantal vlakken tegelijkertijd achteruit gaat kun je daar acties aan verbinden en verwachtingen uitspreken. De volgende stap zal zijn het verder uitwerken welke (clusters van) indicatoren zich het beste lenen voor een koppeling aan het maatschappelijke doel. Daarnaast maken we afspraken over een goede duiding van de gevonden resultaten. Tot slot is het van belang om die resultaten te communiceren op een manier die het bredere publiek aanspreekt, met sprekende beelden. DGSC zou deze data vervolgens kunnen duiden voor de politiek/bestuurlijke besluitvorming in de verscheiden overleggremia (DOC, ACC, MCC).

Bespreekpunten en adviezen

- 1 We adviseren om de nieuwe doelenset vanaf de eerstvolgende besluitvormingscyclus toe te passen en gaandeweg verder te ontwikkelen en operationaliseren;
- 2 Ten behoeve van de besluitvormingscyclus zorgen we waar mogelijk voor een 3-wekelijkse ge-update input op het doel "Economische en maatschappelijke gevolgen evenredig meewegen" (obv input planbureaus en departementen) – met dien verstande dat niet alle indicatoren met deze frequentie vernieuwd worden;
- 3 We adviseren de doelenset te laten meebewegen met de verschillende fasen in de crisisaanpak. Om het vierde doel gelijkwaardig en evenwichtig mee te laten wegen in de besluitvorming is het belangrijk dat dit ook op hoog ambtelijk en politiek niveau gedragen wordt. Een sterke politieke eigenaar en een gedeeld gevoel van verantwoordelijkheid voor het vierde doel zijn cruciaal.

Wij stellen de volgende drietrapsraket voor:

- a. Tijdens de mitigatiefase (huidig) blijft primaire sturing op medische doelen essentieel en ontwikkelen we de sturing op bredere maatschappelijke impact steeds beter. Zolang we in deze fase zitten rapporteren we stevig over de stand van het vierde doel en nemen we dit op in de Kamerbrief. Dit zal de aandacht ervoor doen toenemen, maar de verantwoordelijkheid voor de Kamerbrief ligt, zoals nu, bij MinVWS en MinMZ.
- b. Zodra we in de beheersingsfase komen verschuift het accent in het beleid. Het is daarom realistisch dat de maatregelen op alle vier de doelen gelijkwaardig worden gewogen in de besluitvorming. Integrale afweging langs het vierde doel wordt expliciet opgenomen in de Kamerbrief. Deze wordt een 'mede-namens'-brief, ondertekend door een derde bewindspersoon

met een sociaal-maatschappelijke portefeuille die mede-eigenaar wordt van de corona-besluitvorming. MinSZW en/of MinEZK liggen hierbij voor de hand.

c. In de aanpassingsfase kunnen de maatschappelijke en economische overwegingen de meeste ruimte krijgen omdat de virusaanpak overzichtelijker is geworden. Het vierde doel wordt in deze fase de primaire richtlijn in de besluitvorming en de verantwoording voor de maatregelen.

Bijlage: Indicatoren

Het dashboard biedt indicatoren die breed uit te splitsen zijn in drie categorieën:

a. Brede Gezondheidsschade	b. Economische schade (voor zover betrekking op werk en inkomen)	c. Maatschappelijke schade
<ul style="list-style-type: none"> - Welbevinden en leefstijl (o.a. gevoel van eenzaamheid, psychische gesteldheid) - Wachttijden en verwijzingen GGZ - Overzicht zelfmoord en zelfmoordpreventie - Jeugdhulptrajecten 	<ul style="list-style-type: none"> - Netto arbeidsparticipatie - Openstaande vacatures - Gebruik Tozo-regeling - Wanbetalers zorgverzekering en schuldsanering - Personen met WW-uitkering - Personen in de bijstand - Voedselhulp 	<ul style="list-style-type: none"> - Spanning in de wijk - Sociale veiligheid - Trend incidenten en overlast - Sociale spanningen indicator - Lesuitval - Leergroei (CITO) - Schoolsluitingen - Tekort aan stageplaatsen

Om de economische en maatschappelijke impact grondig in beeld te krijgen is het aanvullend nodig ontwikkelingen op andere aspecten bij te houden. Daarbij denken we aan:

Economisch (bestaande bronnen CBS)	Maatschappelijk (toe te voegen aan dashboard)
<ul style="list-style-type: none"> - Bbp-verlies (dus: productieverlies) - Beschikbaar inkomen - Faillissementen en stopzettingen - Schulden bedrijfsleven - Betalingsachterstanden (NPL-ratio) - Ongelijkheid - Gebruik van noodsteun - Overheidsfinanciën - Consumentenvertrouwen - PMI/producentenvertrouwen - Consumptie - Investerings - Export 	<ul style="list-style-type: none"> - Levensstijl (beweging/sportmomenten) - Sociale contacten - Institutioneel vertrouwen - Psychisch welbevinden (stress, eenzaamheid, etc.)

NB. Het PBL gaf aan leefomgevingsaspecten te missen. Indicatoren hiervoor worden opgenomen in een volgende versie van het dashboard. Het plan is momenteel om aan de hand van 70 panelvragen, in ieder geval om de maand, indicatoren over sociale contacten, institutioneel vertrouwen en sociale cohesie op te nemen in het dashboard.